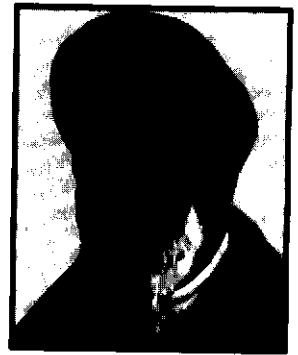

در گذشتگان

آیه الله مدرسی یزدی

حضرت مستطاب آیه الله آقای حاج سید جواد مدرسی یزدی یکی از علمای بزرگ یزد بود. معظم له در سال ۱۳۴۴ ق (۱۳۰۴ ش) در یزد در بیت علم و فضیلت زاده شد. پدر بزرگوارش آیه الله سید احمد طباطبایی مدرسی (۱۲۹۵ - ۱۳۸۸ ق) از شاگردان خاص و بیست ساله آیه الله حاج سید یحیی موسوی یزدی (نجوم السرد، ص ۱۳۰ - ۱۳۱) بود که از شاگردانش آیه الله سید محمد محقق داماد و آیه الله سید یحیی مدرسی یزدی بوده اند. وی پس از تحصیلات دبیرستان به اقتضای شوق فطری و اقتضای سیره خانوادگی به تحصیل علوم دینی نزد والد ارجمندش روی آورد و سطوح عالی را نزد آقابان سید حسین باغ گندی، سید علی رضا مدرسی و سید احمد مدرسی آموخت. در سال ۱۳۲۳ ش به قم آمد و بقیه سطوح عالی را نزد حضرات آیات مرعشی نجفی، بهاء الدینی و حاج آقا روح الله کمالوند تکمیل نمود و پس از آن به درس خارج آیات

عظام بروجردی، گلپایگانی و محقق داماد حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت، اما به دنبال بیماری سختی که گریبانگیرش شد به یزد بازگشت و به فعالیت های دینی - تدریس، تألیف، اقامه جماعت (صبح در مسجد فرط، ظهر و شب در مسجد بیاق خان - بازار) منبر و موعظه مؤمنان پرداخت و سرسخانه با طاغوت و مظاهر آن به مخالفت پرداخت (تا آنجا که برای فرزندانش از ثبت احوال آن زمان شناسنامه اخذ نکرد).

وی از آغاز نهضت اسلامی مردم ایران به پشتیبانی جدی از انقلاب اسلامی و امام خمینی پرداخت و با همکاری آیه الله صدوقی آتش مبارزه با رژیم را برافروخت و از هیچ اقدامی فروگذار نکرد. پس از پیروزی انقلاب هم در تمام مواقع و مواضع - از حضور و پشتیبانی جبهه های نبرد و صدور پیام های گوناگون در مناسبت های مختلف و اقامه نماز جمعه در شهر «شاهدیه» - حاضر بود و سر از پای نمی شناخت. توابع و فروتنی، سختکوشی علمی (که با وجود بیماری و کسالت ممتد به تألیف و تدریس و مطالعه و منبر اشتغال داشت)، احیای سنت های دینی، اهتمام به مستحبات و احتیاط در صرف و جومات از خصوصیات بارز او بود. برخی از تألیفاتش عبارت اند از:

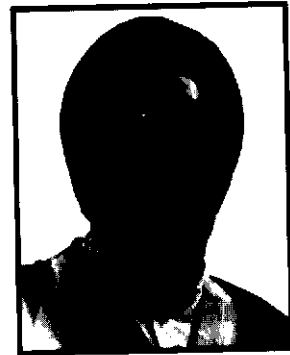
۱. الرسائل البهیه فی الفوائد الفقهیه (۱۶ رساله فقهی)؛
۲. الحجته فی التخییر بین الظهر والجمعة؛
۳. نجوم السرد بذكر علماء یزد (با مقدمه و پاورقی سید محمد حسین مدرسی یزدی)؛
۴. آهنگ اقتصاد (میانہ روی در خوراک، پوشاک و مسکن)؛

۵. نقدی بر مثنوی (تکمیل و تسمیم و شرح رساله ملاعلی اکبر مصلائی یزدی در انتقاد از مثنوی)؛
۶. العقد الحسینی (نوشته شیخ حسین بن عبدالصمد حارثی عاملی؛ تحقیق و مقدمه و فهارس)؛
۷. بینش، غرض آفرینش (تفسیر سوره دهر و قدر از فاضل هندی - کاشف اللثام - و صدرالدین محمد طباطبایی یزدی)؛
۸. تقریرات درس فقه آیه الله بروجردی؛
۹. تقریرات درس اصول آیه الله داماد؛
۱۰. رساله مختصر در شرح حال و مبارزات آیه الله سید حسن مدرس؛
۱۱. (مقدمه نجوم السرد، ص شش - چهل و شش)؛

آن مرحوم پس از ۸۳ سال زندگی در تاریخ چهارشنبه ۲۰ آذر ۱۳۸۷ (۱۱ ذی حجة الحرام ۱۴۲۹ ق) چشم از جهان فروبست و به مرالیان طاهرینش پیوست. با اعلام خبر وفاتش موجی از غم و اندوه در شهر یزد سایه افکند و در استان یزد یک روز تعطیل عمومی و سه روز عزای عمومی اعلام شد و پیام های تسلیت متعدد از سوی مراجع عظام تقلید، مقام معظم رهبری، نهادها و سازمان ها و شخصیت ها صادر گردید.

پیکر پاکش روز پنجشنبه در میان حزن و ماتم مردم با شرکت ده ها هزار نفر تشییع - که در شهر یزد باشکوه و بی سابقه بود و پس از نماز فرزندش حجة الاسلام والمسلمین حاج سید محمدرضا مدرسی در امامزاده جعفر به خاک سپرده شد و مجالس بزرگداشت مقام علمی اش تا مدت ها در یزد و استان های دیگر ادامه یافت.

حجة الاسلام آل غفور

حضرت مستطاب حجة الاسلام والمسلمین آقای حاج سید محمدعلی موسوی جزایری آل غفور یکی از مؤلفان وائمه جماعات قم بود. فقید سعید در عید سعید غدیر خم ۱۳۵۷ ق (بهمن ماه ۱۳۱۷ ش) در شوشتر زاده شد. پدرش حجة الاسلام آقای حاج سید محمدتقی آل غفور (م ۱۳۶۲ ق) از عالمان و واعظان شوشتر بود که نسب او با ۷ واسطه به علامه سید نورالدین - تنها فرزند علامه بزرگ سید نعمت الله جزایری (م ۱۱۱۲ ق) - می رسید. معظم له نخست تحصیلات خویش را نزد آية الله سید محمدحسن آل طیب آغاز کرد و در ۲۰ سالگی (۱۳۳۷ ش) به نجف اشرف مهاجرت کرد و سطوح عالیہ را نزد آیات شهید مدنی، شیخ غلامرضا باقری اصفهانی، میرزا کاظم تبریزی، سید محمدجعفر جزایری مروج تکمیل نمود و پس از آن به درس خارج آیات عظام امام خمینی، خویی و سید عبدالاعلی سبزواری حاضر شد و مبانی علمی اش را استوار ساخت. در سال ۱۳۵۰ ش بر اثر فشار و اجبار رژیم بعثی عراق و اخراج ایرانیان به قم آمد و به درس آية الله گلپایگانی حاضر شد و علاوه بر آن به تدریس، تالیف و تألیف پرداخت. او خوش مجلس، خوش سخن و خوش اخلاق بود و هر ساله در ایام فاطمیه در خانه اش مجلس سوگواری برپا می ساخت و در ایام محرم و مواقع دیگر خود بر اریکه منبر تکیه می زد و برای مأمومین خویش - در مسجد امام حسن عسکری (ع) - سخن می گفت و هر جا از خود او برای منبر دعوت می شد، می پذیرفت.

آثار او

۱. شرح المکاسب (۶ ج - ناکتون)؛

۲. از هر چمن گلی؛
  ۳. دروس اخلاقی اسلامی؛
  ۴. امام حسین (ع) مشعل هدایت؛
  ۵. اوصاف روزه داران - شرح خطبه شعبانیه پیامبر اکرم (ص)؛
  ۶. تقریرات درس فقه آية الله خویی - مخطوط؛
  ۷. شرح مزجی شرح لمعه - مخطوط.
- سرانجام آن عالم بزرگوار در ۷۰ سالگی در سحر جمعه ۱۵ آذرماه ۱۳۸۷ ش (۶ ذی حجة الحرام ۱۴۲۹ ق بدرود حیات گفت و پیکر پاکش روز یکشنبه، پس از تشییع و نماز آية الله صافی گلپایگانی بر آن در قبرستان شیخان به خاک آرمید).

ناصرالدین انصاری قمی

آية الله قدیری

فقیه نامدار، دانشمندی دانا و یکی از اساتید حوزه علمیه قم بود. در اجتهاد پایه ای محکم داشت و در فقه و اصول آثار ارزشمندی از خود به یادگار گذاشت، او قدیری شهرت داشت. شیخ محمدحسن فرزند آية الله شیخ علی و نوه نصر الله قدیری کفرانی اصفهانی در سال ۱۳۵۷ ق / ۱۳۱۷ ش در اصفهان دیده به جهان گشود. پدرش (متوفای ۱۴۰۷ ق / ۱۳۶۵ ش) از علمای اصفهان بود و صاحب آثار در فقه و اصول بود. شیخ محمدحسن همراه پدر خود در هفت سالگی به قم رفت و پس از مدتی به نجف اشرف رفت و همان جا به مکتب راه یافت. در سال ۱۳۶۷ ق / ۱۳۲۷ ش همراه پدر خود به قم مراجعت نمود و پس از یک سال مجدداً به اصفهان رفت و همان جا درس جدید را تا حد دیپلم ریاضی به پایان رساند. دروس

حوزه را نزد پدر و دیگر فضیای اصفهان آموخت. در سال ۱۳۷۸ ق / ۱۳۳۷ ش مجدداً به نجف رفت و قوانین را نزد سید اسدالله مدنی تبریزی، رسائل و مکاسب را نزد سید مرتضی خلخالی، سید محمدباقر محلاتی و شیخ صدرا بادکوبی و کفایه را نزد سید مرتضی خلخالی و شیخ صدرا بادکوبی به پایان رساند. تفسیر قرآن را نزد شهید مدنی و حکمت عقلی از قبیل شرح منظومه و بخشی از اسفار را نزد شیخ صدرا بادکوبی فرا گرفت. از محضر آیات میرزا باقر زنجانی (فقه و اصول)، سید ابوالقاسم خویی (فقه و اصول)، شیخ حسین حلی (اصول)، سید محسن طباطبائی حکیم (فقه)، سید علی فانی (علامه اصفهانی) و سید روح الله خمینی در درس خارج استفاده نمود و از سال ۱۳۹۱ ق / ۱۳۵۰ ش به عضویت هیئت استفتای اخیر درآمد.

آثار او:

۱. رساله فی الوضع والاستعمال؛
۲. التیمم؛
۳. البحث فی رسالات عشر (فقه و اصول)؛
۴. البیع (تقریرات)؛
۵. الإجارة؛
۶. حاشیة علی العروة الوثقی؛
۷. المباحث فی علم الأصول؛
۸. تقریرات درس اصول خویی؛
۹. تصحیح تحریر الوسيلة.

البته بحث هایی از قبیل نماز جمعه و نماز مسافر در مجلات از او به چاپ رسیده است. نامبرده در طی حکمی به تاریخ ۵ تیر ۱۳۵۹ ش به سمت امامت جمعه رویدشت (کوهپایه اصفهان) منصوب شد و مدتی در این پست خدمت کرد. در پایان قم را جهت سکونت برگزید و بیش از بیست سال به تدریس اشتغال ورزید. ابتدا سطح می گفت، سپس خارج فقه و اصول تدریس کرد. اما آخرین پست حساس وی عبارت بود از عضویت فقهای شورای نگهبان. در زندگی نامه خودنوشت ایشان درباره فعالیت های دینی و اجتماعی اش می نویسند: در زمان شروع بنهضت در نجف اشرف فعالیت هایی داشتم و از هنگام ورود حضرت امام به نجف به خدمتگزاری ایشان درآمدم و

در جلسه استفتای ایشان شرکت نمودم و در سامان یافتن مناسک که چند چاپ خورده و مختصر توضیح المسائل و منتخب توضیح المسائل و استفتائات حضرت امام دستی داشته ام و در تصحیح چاپ تحریر الوسیله هم کمک کرده ام. در مورد فعالیت های اجتماعی باید عرض کنم محل ما مجموعه چند روستاست در اصفهان به نام رویدشت که مربوط به بخش کوهپایه است و بنده قبل از انقلاب و بعد از آن در آنجا به تبلیغ و ترویج و انجام وظیفه می رفتم و ماه رمضان یا مواقع دیگر خدمت می کرده ام و در مواقعی که آنجا می مانده ام نماز جمعه هم می خوانده ام و تأثیر هم به لطف خداوند داشته است. خدمتگزاری من در دفتر حضرت امام - رضوان الله تعالی علیه - تا رحلت آن بزرگوار ادامه داشته و بعد از آن در دفتر حضرت آیه الله العظمی اراکی - مدظله - به همان کار استفتائات اشتغال دارم.

اما راجع به تدریس، از قبل از ورود حضرت امام به نجف تدریس می کردم و تا امروز ادامه داده ام و البته خصوصی خارج گفته ام، لکن از جهت اینکه احساس می کنم فائده سطح برای حوزه بیشتر است سطح کفایه و مکاسب تدریس می کنم و از خداوند متعال توفیق خدمتگزاری بیشتر مسئلت دارم. قدیری پس از سکنه های متعدد مغزی سرانجام در صبح روز جمعه ۱۷ شوال ۱۳۲۹ ق/ ۲۶ مهر ۱۳۸۷ ش در سن ۷۲ سالگی در پی سکنه قلبی در شهر قم زندگی را وداع گفت. پیکرش صبح روز شنبه از مسجد امام حسن عسکری (ع) تشییع و در حرم حضرت معصومه (ع) به خاک سپرده شد.

سید مرتضی جزائری

حکیم دانا و فقیه توانا، استاد معقول و

منقول، اخلاقی بزرگ سید مرتضی جزائری که از نواد عصر ما بود، در سن ۸۰ سالگی در تهران دارفانی را وداع گفت.

او که فرزند آیه الله سید صدرالدین ونوه آیه الله سید حسن موسوی جزائری است، در ۲۰ رجب ۱۳۴۹ ق/ ۲۰ آذر ۱۳۰۹ ش در نجف اشرف دیده به جهان گشود و در سال ۱۳۵۸ ق/ ۱۳۱۸ ش همراه پدرش به تهران رفت و همان جا مقدمات علوم دینی را نزد پدر و دیگر اساتید مدرسه مروی به پایان برد. جزائری در سال ۱۳۶۵ ق/ ۱۳۲۵ ش راهی حوزه علمیه قم شد و مدت کوتاهی در مدرسه فیضیه سکونت اختیار و کتاب مکاسب را به روش جدید از آیه الله سید زین العابدین کاشانی حائری استفاده نمود و پس از اتمام سطح به دروس خارج حضرات آیات سید حسین طباطبائی بروجردی، سید کاظم شریعتمداری و سید محمدحسین تبریزی (علامه طباطبائی) راه یافت. او از علامه طباطبائی به مدت یازده سال هم در علوم عقلی و هم علوم نقلی استفاده نمود. استاد جزائری در سال ۱۳۷۵ ق/ ۱۳۳۵ ش با مشورت بزرگانی چون سید موسی صدر، شیخ جعفر سبحانی، شیخ مجدالدین محلاتی، شیخ ناصر مکارم شیرازی و ... و اشاره آیه الله شریعتمداری مجله مکتب اسلام را پایه گذاری کرد و مقالات زیادی در سال اول انتشارش از خود به یادگار گذاشت.

از ایشان در سال ۱۳۷۸ ق/ ۱۳۳۸ ش از طرف دانشگاه مشهد جهت تدریس دعوت به عمل آمد و یک سالی در آن دهار مقدس اقامت کرد، سپس به تهران مراجعت نمود و در دانشکده های ادبیات، حقوق و معقول و منقول به تدریس خود ادامه داد. در این دوره گرایش های سیاسی پیدا کرد و فعالیت های خود را در سطح بالایی پس از فوت آیه الله بروجردی آغاز نمود، اما دیری نگذشت که در آذرماه ۱۳۴۲ ش گرفتار زندان شد و پس از رهایی کاملاً از فعالیت های سیاسی گریزان بود. مدتی چند (دو سال) در مسجد فرشته در پی امر آیه الله سید احمد خوانساری به اقامه جماعت اشتغال داشت و پس از آن تا آخر حیات مبارک خود تنها به تدریس و برگزاری جلسات علمی اهتمام نمود. البته به کارهای اجتماعی و حل مشکلات توده مردم از قبیل کمک افراد در

خانه دار شدن، تهیه اثاث و جهیزیه، تأمین هزینه های درمان بیماران، اقدام جهت خلاصی افراد از زندان ها و ... سخت علاقه مند و گام های بسیاری را در این راه برداشت.

جزائری در خوشنویسی و ادبیات بهره فراوانی داشت و انواع خطوط را خوش می نوشت. در سرودن اشعار مهارت داشت و از لحاظ صنعت بسیار محکم و زیبا شعر می سرود، اما از لحاظ توانایی علمی او خود می گفت: «من پس از تسلط کامل به فلسفه و فقه و نگاه عمیق به حدیث و قرآن و نیز اطلاع وسیع از عرفان و روان شناسی، سرانجام به این نکته مهم و کلیدی دست یافته ام که در تمامی این دانش ها، سخن از حقیقت و احدی می رود که گم گشته آشکار و در عین حال پنهان همه آنها همان حقیقت وجود انسان است و آنها خود نمی دانند که در پی کدام حقیقت در نکاپوی اند».

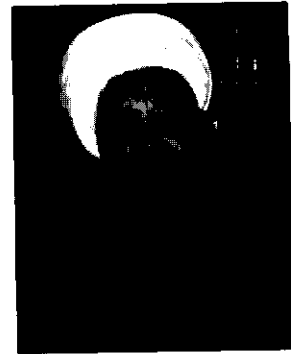
آثار او:

۱. ترجمه قرآن کریم، ترجمه ای آزاد از قرآن بر اساس ترتیب نزول؛
۲. انسان شناسی، دین شناسی و اسلام شناسی، سلسله بحث هایی که در کرج ایراد می نمود؛
۳. مقدمه ای بر فقه، سلسله دروسی که در بررسی تمام ابواب فقه به طور کلیدی در تهران گفته بود؛
۴. کتاب طهارت؛
۵. کتاب صلات؛
۶. کتاب زکات؛
۷. سلسله بحث های اخلاقی، جامعه شناسی و مواضع گوناگون که در تهران گفته و در بیش از ۹۰۰ نوار ضبط شده است؛
۸. شناخت اسلام؛
۹. دیوان اشعار؛
۱۰. رخساره خورشید (راجع به پیامبر اکرم (ص)).

جزائری در روز دوشنبه ۵ جمادی الثانی ۱۳۲۹ ق/ ۲۰ خرداد ۱۳۸۷ ش پس از ۴۵ روز معالجه در بیمارستان شرکت نفت تهران و بر اثر ابتلا به بیماری ذات الریه جهان فانی را وداع گفت. پیکرش صبح روز چهارشنبه تشییع و در حرم حضرت عبدالعظیم حسنی (ع) - در مجاورت امامزاده طاهر (ع) - به خاک سپرده شد.

شیخ محمد جواد سهلانی

دانشمند بزرگ و شاعر نامدار عراق آیه الله شیخ محمد جواد سهلانی پس از یک قرن خدمت در عرصه های دینی، فرهنگی و سیاسی در دمشق بدرود حیات گفت.

شیخ محمد جواد فرزند شیخ علی و نوه آیه الله شیخ عبدالرضا فرزند شیخ جواد سهلانی در سال ۱۳۲۹ ق/ ۱۲۹۰ ش در نجف اشرف دیده به جهان گشود. او پدر خود را در سن پنج سالگی از دست داد، به همین دلیل در دامان جد دانشمند و فقیه خود پرورش یافت. شیخ عبدالرضا (متوفای ۱۳۶۰ ق) از جمله شاگردان حضرات آیات شیخ محمد حسین کاظمی، شیخ محمد طه نجف تبریزی و ملا محمد کاظم خراسانی بود.

شیخ محمد جواد پس از تحصیل مقدمات سطوح را نزد شیخ محمد طه حویزی، شیخ محمد تقی آل صادق عاملی، شیخ محمد علی دمشقی (آل صدوق)، شیخ محمد رضا کاشف الغطاء، شیخ محمد جواد جزائری و شیخ عبدالحسین حلی (قاضی نامدار بحرین) به پایان برد و مدتی از درس خارج آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی بهره مند شد.

ایشان از شانزده سالگی به نظم شعر پرداخت و مورد تشویق شیخ مهدی حجازی و شیخ محمد طه حویزی قرار گرفت و با شخصیت هایی جوان و بافضل حوزه آن زمان چون سید موسی بحر العلوم، شیخ محمد جواد آل راضی، شیخ عبدالوهاب آل راضی و علی خاقانی - نویسنده شعراء الغری - آشنا شد.

سهلانی همراه جد خود به شهر عماره رفت و به کارهای دینی و اجتماعی پرداخت و پس از رحلت پدر بزرگ خود در سال ۱۳۲۰ ش از طرف آیه الله سید ابوالحسن اصفهانی سمت نمایندگی پیدا کرد. او در سال ۱۳۷۹ ق/ ۱۳۳۸ ش

یک شماره از مجله المکارم را همان جا منتشر ساخت، اما به علت مخالفت های قانونی نشریه با حکومت بغداد به تعطیلی گرایید. وی پس از سال ها اقامت در شهر عماره در پی خواست مردم بصره و امر آیه الله سید محسن حکیم به سوی آن دیار مهاجرت کرد و یکی از شخصیت های ممتاز جنوب عراق به شمار آمد.

ایشان در محله اصمعی بصره مسجدی بزرگ - که به مسجد شیخ سهلانی معروف شد - در سال ۱۳۸۵ ق/ ۱۳۴۴ ش تأسیس نمود که امروزه از یادگارهای مهم ایشان در شهر بصره محسوب می شود. نامبرده پس از انتشار عقاید کمونیستی در عراق به مبارزه برخاست و در میان جوانان اثر بزرگی داشت، به همین خاطر بود که به منطقه دافوق (استان کرکوک) تبعید شد و پس از مدت کوتاهی به سوی کربلا تبعید گردید و طولی نکشید که مجدداً به بصره مراجعت نمود.

ایشان در سال ۱۴۰۲ ق/ ۱۳۶۱ ش در پی فشارهای دولت عراق به علما و مردان دین، عراق را به سوی کویت ترک گفت و پس از یک سال و برای همیشه پایتخت سوریه - دمشق را انتخاب نمود.

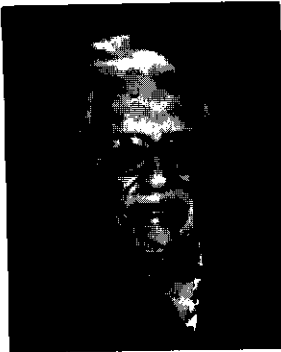
آثار او:

۱. الأحوال الشخصية ومصدرها القرآن الکریم؛
۲. المسائل الشرعية والعقل السليم؛
۳. رسالة موجزة في علم المنطق؛
۴. في ظل الخليل (دراسة عروضية)؛
۵. الأمواج، الجزء الأول من ديوان شعره.

مخفی نماند که سایر آثار فوق به زبان عربی است و در شهر بصره به چاپ رسیده است. البته اشعار ایشان در مجله های الهاتف (به مدیریت جعفر خلیلی) و الموسم (به مدیریت محمد سعید طریحی) و کتاب شعراء الغری (اثر علی خاقانی) چاپ شده است.

سرانجام این دانشمند فرزانه در بامداد یکشنبه ۱۲ شوال ۱۴۲۹ ق/ ۲۱ مهر ۱۳۸۷ ش در پی بیماری و کهنلت سن در زینبیه - دمشق دار فانی را وداع گفت. پیکرش روز بعد همان جا تشییع و به عراق انتقال داده شد. پیکر سهلانی پس از تشییع باشکوه در کنار مسجدی که در شهر بصره ساخته بود، به خاک سپرده شد.

دکتر جعفر آل یاسین

استاد برجسته علوم فلسفی، پژوهشگر نامدار جهان عرب دکتر جعفر آل یاسین در سن ۸۲ سالگی در بغداد درگذشت.

وی فرزند آیه الله فقیه نامی شیخ مرتضی (۱۳۱۱-۱۳۹۸ ق) و نوه آیه الله شیخ عبدالحسین فرزند شیخ باقر فرزند آیه الله فقیه مشهور شیخ محمد حسن آل یاسین کاظمینی می باشد. نامبرده در سال ۱۳۴۷ ق/ ۱۳۰۷ ش در شهر کاظمین - عراق دیده به جهان گشود. در سن کودکی همراه پدر به کربلای معلی رفت و دوره ابتدایی را همان جا به پایان برد، سپس به کاظمین بازگشت و دوره های راهنمایی و دبیرستان را طی نمود. وی در این دوره از راهنمایی های سید صدرالدین فرزند آیه الله سید عبدالحسین شرف الدین و پسر عموی خود دکتر عزالدین آل یاسین استفاده کرد و توانست مقالاتی را در مجله العرفان - بیروت و مجله الآداب - بغداد به چاپ برساند.

وی در دانشکده ادبیات - دانشگاه بغداد به تحصیل رشته فلسفه پرداخت و در سال ۱۹۵۳ م/ ۱۳۳۲ ش موفق به دریافت لیسانس شد و رسماً در مدارس راهنمایی و دبیرستان های بغداد به تدریس رشته های ادبی پرداخت. سرانجام به انگلستان رفت و در دانشگاه آکسفورد در مقطع دکتری به تحصیلات خود ادامه داد. از دکتر گالزر که استاد کرسی فلسفه بود، استفاده شایانی نمود و در سال ۱۳۴۱ ش/ ۱۹۲۶ م از دانشگاه آکسفورد موفق به دریافت دکترای فلسفه شد و به عراق بازگشت. آل یاسین ابتدا در دانشکده ادبیات دانشگاه بغداد به تدریس فلسفه پرداخت، سپس در حدود سال های ۱۹۶۸ م به کویت رفت و در دانشگاه کویت مشغول تدریس فلسفه شد، سپس به العین امارات رفت و از سال های ۱۹۷۷-۱۹۷۹ م مشغول به تدریس بود و در پایان سال ۱۹۷۹/

۱۳۵۸ ش به بغداد فراخوانده شد و از خدمت رسمی معزول و بازنشسته گردید.

وی در میان سالهای ۱۹۹۳ م/ ۱۳۷۲ ش تا ۲۰۰۲ م/ ۱۳۸۱ ش در کشور لیبی و در شهرهای زاویه و مصراته به تدریس علوم عقلی اشتغال داشت و در پی سقوط نظام دیکتاتوری بعث به بغداد بازگشت و در حلی الجامعه سکونت اختیار نمود. اما طولی نکشید که بر اثر کار و هابی ها در بغداد و شهادت دختر خود بغداد را به سوی نجف اشرف ترک گفت.

اشاره به این نکته حائز اهمیت است که ایشان با پسر عمه خود آیه الله شهید سید محمدباقر صدر نامه های علمی و مکاتبات زیادی داشت، مباحث مختلف فلسفی را مطرح و بررسی می کرد، به ویژه نامه هایی چند درباره کتاب «صدرالدین شیرازی» رد و بدل شده است. روابط ویژه او با دانشمند متفکر سید موسی صدر و دیگر روحانیون خاندان خود فصلی از زندگی اش را تشکیل می داد.

دکتر آل پاسین که دوران پایداری عمر خود را در نجف اشرف سپری می کرد، در پی کسالت به بغداد منتقل شد و همان جا در روز دوشنبه ۳۰ شعبان ۱۴۲۹ ق/ ۱۱ شهریور ۱۳۸۷ ش در سن ۸۲ سالگی درگذشت. پیکرش روز بعد به نجف حمل و در وادی السلام به خاک سپرده شد.

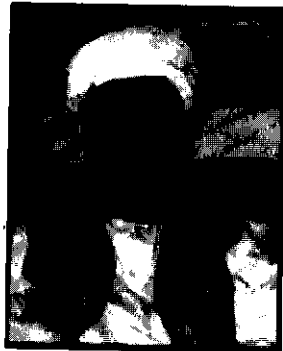
آثار او:

۱. التنبیه علی سبیل السعادة، اثر فارابی، تحقیق، بیروت، ۱۹۸۷ م؛
۲. تحصیل السعادة، اثر فارابی، تحقیق، دارالاندلس، بیروت، ۱۴۰۱ ق؛
۳. أربع رسائل فلسفیه، اثر فارابی، تحقیق، نشر حکمت، تهران، ۱۳۷۱ ش؛
۴. المسائل الفلسفیه والأجوبة عنها، اثر فارابی، تحقیق، نشر حکمت، ۱۳۷۱ ش؛
۵. فصوص الحکم، اثر فارابی، تحقیق، انتشارات بیدار، قم، ۱۴۰۵ ق؛
۶. ما یصح وما لا یصح من أحكام النجوم، اثر فارابی، تحقیق، نشر حکمت، ۱۳۷۱ ش؛
۷. التعلیقات، اثر فارابی، دراسة و تحقیق، بیروت، ۱۹۸۸ م؛
۸. رسالتان فلسفیتان، اثر فارابی، تحقیق، بیروت، ۱۹۸۷؛
۱۰. الفارابی فی حدوده ورسومه، عالم الکتب، بیروت، ۱۹۸۵ م؛

۱۱. فیلسوفان را بدان الکندی و الفارابی، دارالاندلس، بیروت، ۱۹۸۰ م؛
۱۲. مؤلفات الفارابی، با همکاری دکتر حسین محفوظ، بغداد، ۱۹۷۵ م؛
۱۳. مؤلفات ابن سینا، با همکاری دکتر حسین محفوظ، قاهره، ۱۹۵۰ م؛
۱۴. فیلسوف عالم (دراسة تحليلية لحياة ابن سینا و فکرة الفلسفیه)، دارالاندلس، بیروت، ۱۴۰۴ ق؛
۱۵. ابن سینا و فلسفته الطبیعیة، انتشارات دانشگاه آکسفورد، لندن؛
۱۶. المنطق السینوی (عرض و تحلیل للنظرية المنطقية عند ابن سینا)، دارالافاق الجديدة، بیروت، ۱۹۸۳ م.

*

احمدی زنجانی

دانشمند دانا، نویسنده توانا، شیخ زین العابدین احمدی که از علمای معروف معاصر زنجان بود در سن ۸۱ سالگی بدرود حیات گفت.

شیخ زین العابدین در خانه کشاورزی فهیم به نام داداش علی فرزندان اصحاب علی در ذی حجه ۱۳۴۷ ق/ خرداد ۱۳۰۸ ش در روستای بوئین از توابع سلطانیه (استان زنجان) دیده به جهان گشود و همان جا به مکتبخانه رفت. در ده سالگی (۱۳۱۸ ش) به زنجان منتقل شد در مکتبخانه ملاناده علی قزلباش کتب و مشون ادبی ابتدایی را آموخت. سپس به مدرسه سید (حوزه علمیه) راه یافت و مقدمات را نزد شیخ جلال الدین اصحابی و شیخ ابراهیم نحوی فراگرفت، آن گاه در حدود سال ۱۳۲۱ ش راهی حوزه علمیه قم شد.

احمدی مطرح را نزد حضرات آیات شیخ احمد کالی الملک تبریزی (رسائل)، شیخ صادق فراحی خوئی (قوانین الاصول)،

شیخ موسی عباسی زنجانی (مکاسب)، سید شهاب الدین مرعشی (کفایه) به پایان رساند و به درس خارج آیه الله سید حسین طباطبائی بروجردی راه یافت و در درس خارج حضرات آیات سید روح الله خمینی (اصول)، سید کاظم شریعتمداری، سید محمدصادق شریعتمداری (اصول) و سید محمدصادق روحانی قمی (فقه) شرکت جست. ایشان در سال ۱۳۷۵ ق/ ۱۳۳۴ ش به زادگاهش رفت و مشغول هدایت شد. پس از توقف چندساله به زنجان رفت و در درس آیه الله سید عزالدین حسینی شرکت جست و خود در حوزه علمیه به تدریس و مدتی در مسجد جامع سید به اقامه جماعت پرداخت.

آثار او:

۱. اختران تابناک (زندگی مختصر چهارده معصوم (ع))؛
۲. تبصرة متعلمین در اثبات نبوت و امامت، به فارسی؛
۳. البیان علی تبصرة المتعلمین (اثر علامه حلی)، شرح استدلالی عربی، سه جلد؛
۴. البیان فی شرح تحریر الوسیلة (شرح استدلالی)، بیش از ۱۲ مجلد؛
۵. بوستان شهدا، راجع به زندگی بعضی شهدا و وصیتنامه آن، سه جلد، فارسی؛
۶. اصول دین در اسلام، چاپ شده، ۱۴۰۲ ق؛
۷. علماء نامدار زنجان، ۱۳۷۴ ش، دارالنشر اسلام-قم؛
۸. شرح الباب الحادی عشر؛
۹. الدرر المنتورة؛
۱۰. مجموعه الدرر؛
۱۱. خزائن الأشعار، دو جلد؛
۱۲. حقایق الإیمان، دو جلد؛
۱۳. علامم الدین؛
۱۴. مصباح الهدی؛
۱۵. جواهر الأخبار، دو جلد؛
۱۶. کتاب المیزان؛
۱۷. شرح دهای کمیل، دو جلد؛
۱۸. چهل حدیث؛
۱۹. نور الأنوار؛
۲۰. شرح هوامل (ملا محسن)؛
۲۱. فضیلت قرآن؛
۲۲. مصباح الفقه (در معنی ولایت فقیه)؛

۲۳. المحکم والمواظب؛

۲۴. تقویم سال و تقویم الرجال؛

۲۵. سفینه النجاه، سه جلد؛

۲۶. هداية المؤمنین؛

۲۷. کلمه طیبه؛

۲۸. جواهر الکلام، دو جلد؛

۲۹. ایضاح الصمدية؛

۳۰. کتاب الروضة؛

۳۱. ارشاد الطالبین؛

۳۲. روضة العلماء؛

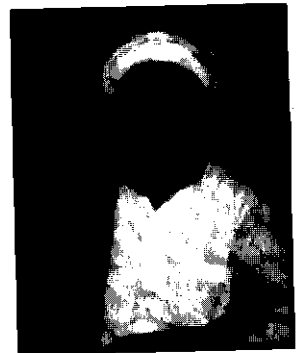
۳۳. جزوه انقلاب؛

۳۴. حالات خود.

برخی از آثار فوق نزد ایشان رویت شد و دیگر آثار براساس نوشته ای که ایشان تهیه کرده، ثبت گردید.

استاد احمدی سال های آخر عمر دچار بیماری شده بود، با این حال در حد توان به فعالیت های مذهبی و اجتماعی می پرداخت. عاقبت در ظهر روز یکشنبه ۵ شوال ۱۳۲۹ ق/ ۱۴ مهر ۱۳۸۷ ش هنگامی که برای اقامه جماعت به امامزاده ابراهیم (ع) رفته بود، در جوار امامزاده دچار ایست قلبی شد و جهان خاکی را وداع گفت. پیکرش روز دوشنبه در زنجان تشییع و در قبرستان بالا - در مجاورت علما و شهدا - به خاک سپرده شد.

آیه الله صانع عاملی

آیه الله شیخ بدرالدین صانع از علما، فقهها و بزرگان جبل عامل که مردی اخلاقی و فردی خودساخته و با معنویت و اخلاص بود، در حدود سن ۱۰۴ سالگی در جنوب لبنان درگذشت.

پدرش حاج امین فرزند حاج حسین صانع است و از سرشناسان و ثروتمندان قانا بود. سلسله نسب ایشان بنا به نقل حاج شیخ آقا بزرگ تهرانی به شهید اول می رسد.

بدرالدین در حدود سال ۱۳۲۵ ق/ ۱۲۸۶ ش در شهر قانا از توابع صور (جنوب لبنان) دیده به جهان گشود. نگارنده مکرر از خود ایشان تولدش را پرسید، اما طفره می رفت. این معما به یاری مورخ جبل عامل آیه الله شیخ ابراهیم سلیمان حل شد، هنگامی که به نگارنده فرمود: آیه الله صانع حداقل دو یا سه سال از من بزرگ تر است. بنابراین تاریخ مذکور بسیار به واقع نزدیک تر است از آن چه که علامه تهرانی در نقباء البشر ثبت کرده است.

نامبرده جهت فراگرفتن اولیات به روستاهای مجاور رفت و مدتی چند در حنویه نزد شیخ اسعد بسمه و مدتی در روستای هین بمال نزد شیخ محمد بسمه تحصیل کرد و در حدود ۱۳۴۴ ق/ ۱۳۰۵ ش همراه پدر خود راهی عراق شد و در شهر کوت - جنوب عراق - نزد پسرخاله و شوهر خواهرش آیه الله شیخ حبیب آل ابراهیم معروف به مهاجر به تحصیلات دینی ادامه داد.

ایشان در حدود ۱۳۴۶ ق وارد نجف اشرف شد و سطوح را نزد حضرات آیات شیخ عبدالرسول جوهری، سید محمدحسن فضل الله و شیخ محمد عسلی عاملی به پایان رساند و به درس خارج حضرات آیات میرزا محمدحسن نائینی، سید جمال الدین گلپایگانی (اصول)، شیخ محمدحسین کاشف الغطاء (فقه) و سیدحسین حمامی راه یافت. او تعلق خاطری به دو استاد خود یعنی جوهری و گلپایگانی داشت و تا پایان عمر به نیکی از آنها یاد می کرد. ذکر این نکته هم ضروری است که او از آخرین یادگارهای آیه الله نائینی به شمار می رفت، خصوصاً میرزای نائینی حکم اجتهاد ایشان را تأیید کرده بود.

صانع از حضرات آیات کاشف الغطاء، سید جمال الدین گلپایگانی و شیخ محمدرضا آل یاسین به دریافت اجازه های اجتهاد مفتخر شده و از طرف آیه الله حکیم به عنوان نماینده مرجعیت در شهر کوت انتخاب و سال ها مشغول فعالیت های دینی در آن خطه بود. وی در حدود سال ۱۳۷۳ ق/ ۱۳۳۳ ش به کشورش لبنان بازگشت و در قانا به تدریس و ارشاد و تألیف پرداخت. مدتی هم در حوزه علمیه صور تدریس رسمی داشت و جمعی از فضلا از محضرش استفاده کردند. جالب

اینکه در طول حیات خود به هیچ گروه و حزبی گرایش پیدا نکرد و همواره به هدایت و ارشاد اشتغال داشت. شهر قانا و روستاهای مجاور بیش از نیم قرن از برکت وجود او بهره بردند. آثار او:

۱. شرح کتاب الاجارة من شرح اللمعة؛
۲. رسالة في اجتماع الأمر والنهي؛
۳. تقریرات السيد گلپایگانی في الأصول؛
۴. روضة الأديب، چاپ شده؛
۵. رسالة الإيضاح في إرشاد القضاة الى الصلاح، سه جلد، جلد اول به چاپ رسیده؛
۶. ضالة المؤمن في الأخبار والأخلاق، چاپ شده؛

۷. قصص الأنبياء؛

۸. أنا مدينة العلم و علي بابها، شش جلد، چاپخانه عرفان - صیدا، ۱۹۵۲ م؛

۹. أهل البيت (ع)، چاپ شده؛

۱۰. الفداسة الانسانية (درباره اهل بیت (ع))؛

۱۱. حلية الصانع (کشکول)، سه جلد، چاپ شده؛

۱۲. المنظومة الذهبية في الإمامين علي والحسين - عليهما السلام؛

۱۳. الحسين (ع) و يوم الطف؛

۱۴. سلمان الفارسی؛

۱۵. بنو هاشم؛

۱۶. الرجل والمرأة (بحث تاریخی - تحلیلی)؛

۱۷. دیوان شعر (اغلبه فی حق اهل البيت (ع))؛

همان طور که پیداست سایر آثار فوق به زبان عربی نوشته شده و در لبنان به چاپ رسیده است.

آیه الله صانع بر اثر کهولت سن، چندسال آخر عمر خود را بیشتر در منزل و بستر بیماری گذراند. عاقبت هم در بامداد روز یکشنبه اول ذی حجه ۱۳۲۹ ق/ ۱۰ آذر ۱۳۸۷ ش پس از گذشت یک قرن و اندی ندای حق را لبیک گفت. پیکرش عصر روز سه شنبه در قانا تشییع و به بیروت انتقال یافت، از آنجا هم به نجف اشرف انتقال و در روز شنبه ۱۶ آذر در وادی السلام به خاک سپرده شد. از او سه فرزند پسر به نام های حجة الاسلام و المسلمین شیخ جعفر، حاج مرتضی و حاج عبدالرسول صانع و یک دختر به یادگار ماند.

عبدالحسین جواهر کلام